

Een ombudspersoon voor de toekomstige generaties

Kristof Calvo & Jan Mertens

In 2012 vindt in Rio De Janeiro, twintig jaar na de beroemde conferentie van Rio van 1992, opnieuw een VN-top plaats (UNCSD). Rio+20 heeft als thema's enerzijds de groene economie in het kader van duurzame ontwikkeling en uitbanning van de armoede en anderzijds een institutioneel kader voor duurzame ontwikkeling. Een ombudspersoon voor de toekomstige generaties lijkt ons een waardevolle piste voor het beleid inzake duurzame ontwikkeling na Rio+20.

De resultaten na twintig jaar duurzame ontwikkeling zijn al bij al relatief beperkt. Dat blijkt onder meer uit het rapport van de VN-secretaris-generaal over doelstellingen en thema's van Rio+20. Uit alle analyses blijkt dat er op veel beleidsniveaus onder-tussen plannen, structuren en instrumenten bestaan voor een beleid rond duurzame ontwikkeling.

Dat wil echter niet zeggen dat de reële politieke aandacht voor duurzame ontwikkeling ook sterk genoeg is. Soms ligt de oorzaak zonder meer in een gebrek aan politieke wil om effectief tot een fundamentele bijsturing te komen van onze huidige niet-duurzame levenswijze, zoals bijvoorbeeld blijkt uit de ervaringen met het beleid rond duurzame consumptie en productie (SCP).

Soms zijn er ook structurele tekorten in de manier waarop de democratische besluitvorming is georganiseerd. Die tekorten hebben dan onder meer te maken met een conflict tussen tijdschalen: de nood enerzijds aan een langetermijnvisie en het systematisch kaderen van het beleid in zo'n langetermijnvisie, en anderzijds de gangbare werking van politieke instellingen in legislaturen. Naarmate steeds duidelijker wordt dat de uitdagingen alleen met een omvattende aanpak vanuit een visie op lange termijn echt aangepakt kunnen worden, wordt ook de nood groter om vernieuwende antwoorden te geven op de gesignaleerde structurele tekorten.

Een focus waarin besluitvorming in de feiten vooral wordt afgestemd op parlementaire cycli dreigt een beleid te versterken waarin de levenskansen van de toekomstige generaties verder worden gehypothekerd. Dat tegengaan was altijd al een van de belangrijkste drijfveren van het streven naar meer duurzame ontwikkeling.

Dat de toekomstige generaties letterlijk en figuurlijk geen stem hebben in de beslissingen die vandaag genomen worden, maar wel zware gevolgen zullen hebben voor die toekomstige generaties, zorgt voor een structurele 'blinde vlek' in de democratische besluitvorming. Het idee van een 'ombudspersoon voor de toekomstige generaties' kan een bijdrage leveren aan het corrigeren van die blinde vlek.

Al een uitgebouwd institutioneel kader

In België bestaat er al een behoorlijk uitgebouwd institutioneel kader voor duurzame ontwikkeling. Er is een wet duurzame ontwikkeling (herzien in 2010). Er zijn de plannen en de rapporten over duurzame ontwikkeling, er is de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling, er is de Task Force Duurzame Ontwikkeling van het Planbureau, er is ook de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling en er is ook de Programmatorische Overheidsdienst Duurzame Ontwikkeling. In principe bestaat er ten slotte ook een Duurzaamheidstest (de DOEB) die een beoordeling zou moeten voorzien van alle belangrijke beslissingen.

Dit kader biedt in principe heel wat mogelijkheden voor een meer integraal beleid duurzame ontwikkeling. Zo is er onder meer een apparaat om duurzame toekomstverkenningen uit te voeren en zo is er in principe een forum waar de stakeholders actief kunnen nadenken en discussiëren.

In de feiten is echter ook in ons land de politieke wil erg laag. Dat blijkt onder meer uit de lijdensweg van het federaal plan Duurzame Ontwikkeling, en de al bij al zeer gebrekkige resultaten van het gevoerde beleid.

De genoemde instellingen voeren in veel opzichten ook een 'volgend' beleid uit, terwijl er net nood is aan een meer vooruitziende en proactieve houding. Het uitwerken van een langetermijnvisie 2050, zoals voorzien in de *Wet Duurzame Ontwikkeling*, biedt mogelijkheden om de beleidsfocus te verleggen, maar het valt nog te bezien of het discussieproces de mogelijkheden zal aangrijpen om de afweging van huidige maatschappelijke belangen werkelijk te overstijgen.

Een structureel instrument voorzien dat een stem geeft aan de toekomstige generaties als 'stakeholder' in de huidige besluitvorming, en een sterkere verankering daarvan in de parlementaire besluitvorming kan een stap vooruit zijn. Dit voorstel vervangt bestaande instrumenten niet, maar zou complementair zijn. Het kan een bijdrage vormen om het Belgisch engagement voor Rio+20 te versterken.

Ombudspersoon als nieuw instrument

In verschillende landen bestaan al instrumenten voor een sterkere integratie van de toekomstige generaties in de besluitvorming. Zo bestaat er in Hongarije al een 'ombudspersoon voor de toekomstige generaties', met duidelijke bevoegdheden. De Hongaarse ombudspersoon is relatief nieuw en beperkt zich veeleer tot strikte leefmilieu-issues.

Voor een Belgische variant denken we veeleer aan een bredere scope: van klimaat over begroting tot pensioen, ook thema's als mobiliteit, fiscaliteit en industrieel beleid verdienen een kritische reflectie vanuit de toekomstgedachte.

Verder is het belangrijk dat hij of zij een gegarandeerd onafhankelijk statuut heeft, over een beperkte staf beschikt en aan het parlement wordt verbonden. Een regelmatige wisselwerking met de Kamercommissie Duurzame Ontwikkeling en Klimaat lijkt een must. Om te kunnen oordelen moet de ombudspersoon inzage krijgen in alle voor dit domein relevante beleidsdocumenten van de verschillende ministers en administraties

en zich over alle beslissingen van de federale regering en over alle wettelijke initiatieven van het parlement kunnen uitspreken vanuit het oogpunt van de rechten van de toekomstige generaties.

Dat betekent niet dat we opnieuw een superstructuur met heel veel personeel en middelen willen oprichten. De ombudspersoon kan bijvoorbeeld voor het studiewerk het Rekenhof en het Planbureau inschakelen en aan de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling voorstellen om adviezen te formuleren over kwesties van duurzame ontwikkeling.

Zij of hij moet wel regelmatig van zich laten horen, bijvoorbeeld door jaarlijks een verslag op te maken met een beoordeling van het gevoerde beleid vanuit het oogpunt van de toekomstige generaties. Individuele burgers moeten het recht en de mogelijkheid hebben om voorstellen en suggesties in te dienen bij de ombudspersoon. De ombudspersoon kan die verwerken in zijn of haar aanbevelingen.

Bio

Kristof Calvo is federaal parlementslid voor Groen! en het jongste Kamerlid. Hij is indiener van een resolutie voor de oprichting van een ombudspersoon voor de toekomstige generaties.

Jan Mertens is redactielid van Oikos.